

ASSAIG

Roger Friedlein i Sebastian Neumeister (editors), *Vestigia fabularum. La mitologia antiga a les literatures catalana i castellana entre l'Edat Mitjana i la Moderna*. PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT. Barcelona, 2005.

La romanística té històricament un dels nuclis durs a les universitats alemanyes. Els alemanys han estat uns dels grans investigadors de les llengües romàniques i les respectives literatures. Això crec que, com a cultura, els honora força. Un alemany nascut a Hesse el 1794, Friedrich Diez, és un dels pares de les actuals teories de la lingüística romànica: a ell li devem en part que des del segle XIX puguem entendre la formació de les diverses llengües romàniques. La seva monumental *Grammatik der romanischen Sprachen*, apareguda entre el 1836 i el 1843, no l'hauria pogut escriure cap poeta desvagat al port de Nàpols o de Marsella o de Palma, malgrat que parli del que ells parlen. I aquesta dedicació a les cultures romàniques i, en general, a les cultures allunyades ha estat una constant de la intel·lectualitat alemanya. I no és estrany que grans intel·lectuals i poetes, des de l'altra banda, s'hagin sentit atrets per la cultura germànica: Joan Maragall, Carles Riba, Feliu Formosa, Francesc Garriga...

Aquest *Vestigia fabularum* és un d'aquests regals oferts alhora des del nord i des del llombrí-gol. És un compendi de 13 treballs d'investigació estructurats en tres parts: *Matèries i personatges mitològics*, *La mitologia en els gèneres literaris* i *Els tipus de recepció i les seves funcions*. L'objectiu del llibre és donar noves pistes i resseguir les existents sobre la presència de la mitologia antiga a la literatura que s'estén des de la tardor de l'Edat Mit-

Treballs d'amor i d'armes

EDUARD ESCOFFET

jana fins al Renaixement peninsular i encara una mica més enllà. Un tema, al meu parer, doblement important: d'una banda, ens facilita nous matisos sobre els autors que van veure desaparèixer bona part del públic de la literatura catalana (Corella, per exemple); i de l'altra, ens permet enderrocar aquella citació de manual renegrit que diu que el Renaixement va redescobrir, tot d'una, la mitologia clàssica: com els de la nostra Renaixença, els propagandistes del Renaixement fan el buit als predecessors: com si no existissin, cosa de poc valor.

El cert és que, encara que en alguns casos el fil sigui feble, no es perd mai el contacte amb el món clàssic. I és sobretot a la Baixa Edat Mitjana que l'edifici de la cultura clàssica es va reconstruint amb peces fonamentals que hi mancaven, i amb una visió medievalitzant. Potser, si se'm permet l'atreuiment, diria que el classicisme, al Renaixement, més aviat trontolla: la mirada medieval al món clàssic és més suggerent, per la imprecisió i per l'adaptació (històrica, ideològica) enfront de la pura imitació; mentre que, entrats a l'Edat Moderna, l'originalitat en vulgar és substituïda per molta tècnica i molts parloteigs en llatí. És una opinió més que discutible, però el cert és que en la literatura italiana, per exemple, la producció literària en

vulgar s'atura amb l'empena de l'Humanisme, que no deixa de generar obres en llatí sense empena en l'imaginari literari col·lectiu.

Els autors dels diversos estudis provenen en bona mesura d'universitats alemanyes i dels Països Catalans i s'ocupa tant de la literatura catalana com de la castellana, en un intent de demostrar els llaços i el diàleg equitatiu de les cultures peninsulars, sobretot en aquest període. Pel que fa a la literatura catalana, les aportacions són força destacables i crec que ultrapassen l'àmbit estrictament acadèmic.

Joan M. Perujo, per exemple, esblena el recorregut de les històries troianes des dels inicis fins a la penetració en la literatura catalana amb noms com ara Andreu Febrer i Ausiàs March, la qual cosa ens permet entendre la complexitat de la transmissió del món clàssic, amb marrades i traduccions de vegades inversemblants, i entendre, d'altra banda, la importància dels elements troians en els interessos i l'imaginari dels literats catalans medievals. No debades, segons Stefano Cingolani, la *Històries troianes* de Jaume Conesa és un dels èxits més grans de la narrativa catalana medieval.

Héctor González, de la Universitat d'Alacant, repassa la importància dels models cavallerescos al *Curial e Güelfa*, uns models de comportament que tenien molta tirada a l'Edat Mitjana, ja siguin "fruit del neoplatonisme imperant o fruit de l'eficàcia didàctica del sistema d'imitació". I fa emergir el viu entramat de models que s'amaga darrere de la història del cavaller Curial: Aquil·les,

ROGER FRIEDLEIN, A L'ESQUERRA

Hèctor i Hèrcules són presentats com els tres models a debat. Els dos primers resultaran models insuficients i no serà sinó Hèrcules el que, amb domini d'armes i de ciència, podrà servir aquell cavaller català que deixà empremta a Montserrat i que, després de passar per Tunis, esdevindrà un cavaller incomparable.

EL MODEL DE DIÀLEG

Roger Friedlein, al seu torn, fa atenció a les arrels del model de diàleg de *Lo Somni* de Metge. A les envistes del trencament entre la tradició dialògica antiga, desconeguda fins ben entrat el segle XV, i els diàlegs medievals, *Lo Somni* resulta una obra que destaca per la presència, a la conversa, de l'autor (Metge), un mort (Joan I) i dos personatges mitològics (Orfeu i Tirèsies), és a dir, una barreja de personatges històrics i mitològics en un tipus de diàleg

en què seria més previsible trobar-hi personatges reals en diàleg fictici sobre mitologia. I continua desgranant alguns racons que ens amplien la visió d'aquesta meravella de la literatura catalana que marca, si

més no, un canvi d'orientació: els binocles ja no miren el model occità o francès, sinó les ciutats italianes.

Més ençà, Albert Ros-sich, mentre esperem l'edició definitiva del *Rector de Vallfogona*, ens ofereix un passeig des de les darreries de l'Edat Mitjana fins a les faules burlesques dels segles XVII i XVIII. Ros-sich certifica la ruptura que hi ha des de l'interès per la mitologia de la tardor medieval -traduccions i la plasmació literària de més volada: Corella- i les faules burlesques que des del Barroc tenen els personatges mitològics com a protagonistes. Al Renaixement català no hi trobem el rastre de

l'interès de la narrativa sentimental medieval per la mitologia, deixant de banda les referències poètiques, ni de fet trobem narrativa sentimental (atenent al que ens ha arribat). L'herència mitològica medieval d'autors com Corella es perd i, quan tornem a trobar faules mitològiques, ja tenen un aire ben diferent: bufades del gust pel contrast i la inversió i de la desidealització del Barroc.

Els articles de Gerhard Ackermann, Giuseppe Grilli i Valentí Fàbrega completen aquest vol ras que ens permet d'entendre la progressiva penetració del món clàssic des de Bernat Metge fins a Corella i fins al Barroc, un lapse d'esplendor i d'ensulsiada en què la literatura catalana, o si més no aquella relacionada amb la cort, viu un canvi important i acaba ensorrant-se (però no del tot): els lectors subtils canvien de preferències, i els autors, també.

Els autors dels diversos estudis provenen d'universitats alemanyes i dels Països Catalans

ASSAIG

F. Xavier Hernández, *Història militar de Catalunya*. Vol. IV: Temps de revolta. RAFAEL DALMAU, EDITOR. Barcelona, 2005.

Catedràtic de didàctica de les ciències socials de la Universitat de Barcelona, F. Xavier Hernández ha escrit un estudi minuciós dels exèrcits, partides, guerrilles, sometents, milícies i maquis que, al llarg de la història, ha tingut Catalunya. Aquest darrer volum conté la història militar dels segles XIX i XX que va de la guerra del francès fins a la Guerra Civil Espanyola, sense oblidar la lluita armada contra el franquisme. Per a qualsevol neòfit en temes militars pot semblar estrany que algú es posi a estudiar la història militar d'un país sense

Revoltes catalanes

FERRAN AISA

Estat, i sobretot en aquests dos darrers segles, sense exèrcit propi. L'autor, conscient d'aquest fet, presenta la història militar de Catalunya també sota els conceptes d'antimilitarisme i desobediència civil, i per tant s'ocupa de les partides revolucionàries que s'enfronten a l'exèrcit espanyol, com per exemple durant la Jamància del 1843; i també de les constants revoltes de la societat civil contra l'ordre establert, així com les insurreccions federals i l'aixecament contra les quintes del Sexenni Revolucionari.

El llibre conté força informació, i detallada, de la participació catalana en la Guerra del Francès amb un exèrcit format per sometents i miquelets;

la participació de Voluntaris Catalans, a les ordres del general Prim, a la guerra d'Àfrica, i recrea amb tota mena de detalls les guerres carlines que van assolir Catalunya una gran part del segle XIX.

NO OBLIDA CAP CONFLICTE

Hernández no deixa cap revolta o insurrecció important per explicar, i per tant, podríem afirmar que aquest assaig és un estudi detallat dels conflictes militars, polítics i socials que ha viscut Catalunya durant la seva història recent. Si el segle XIX ve ple de guerres civils i colonials però també de bullangues, saraus i fets revolucionaris, el nou segle no serà menys mogut. L'autor presenta la campanya antimilita-

rista del 1909 que va fer esclatar la revolta coneguda com la Setmana Tràgica i descriu la guerra social o de lluita de classes dels anys 20 a Barcelona. L'autor també estudia els conflictes de la Segona República, tant les insurreccions anarquistes com els fets d'octubre del 1934.

Naturalment, una de les parts més importants del llibre és la Batalla de Barcelona del juliol del 1936 i tots els esdeveniments de la Guerra Civil. Hernández analitza el paper jugat per les milícies confederals i les dels altres partits catalans al front d'Aragó, així com el paper decisiu de la Generalitat en la constitució de l'Exèrcit Popular. Precisament serà durant la

Guerra Civil quan Catalunya tindrà un exèrcit propi amb el seu conseller de Defensa inclòs. Però aquest predomini militar català s'acabarà després dels fets de maig del 1937, quan l'Exèrcit Popular de Catalunya passarà a dependre directament del govern central de la República.

Hernández es capbussa plenament en la Batalla de l'Ebre i explica amb gràfics, amb tot detall, com es va desenvolupar aquella famosa confrontació militar. Finalment, el llibre s'endinsa en la resistència al franquisme amb la lluita duta a terme pels maquis, els guerrillers anarquistes i els grups d'acció que van aparèixer al llarg del franquisme. L'edició inclou fotografies, il·lustracions, dibuixos i gràfics que ajuden a comprendre millor la història narrada. En fi, l'assaig d'Hernández resulta, a més d'enriquidor, molt entretingut, amè i de lectura fàcil.